

ЛІСОВИЙ ДИТЯЧИЙ САД ЯК ІНТЕГРАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКА З ПРИРОДОЮ

Клевака Леся Петрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Гришко Ольга Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Перший «сад» для дошкільнят з'явився в Німеччині у 1840 р. Саме тоді відомий німецький теоретик дошкільної освіти Фрідріх Вільгельм Фребель разом із групою однодумців розробив систему занять, в основі якої були ігри, пісні, спілкування з навколишнім середовищем та іншими дітьми. Термін «сад» теж придуманий ним. У ньому закладено уявлення про дитину як про молоде деревце, котре потребує догляду і турботи. Таким чином, усі заклади дошкільної освіти стали називатися «дитячими садами» [8].

Лісовий дитячий сад (нім. Waldkindergarten) – це формат дошкільної освіти для дітей від трьох до шести років, при якому діти проводять більшу частину часу на свіжому повітрі. Waldkindergarten часто називають дитячий садок «без стін і стелі». Якою б не була погода, діти і вихователі грають, досліджують навколишній світ і вивчають ліс та інші природні ландшафти [5].

Ідея «лісової дошкільної освіти» виникла у Німеччині. Лісів там багато і вони стають для дітей частиною світогляду. Ключовим у лісових дитячих садках є уявлення про людину як компонент природи, тому вона може жити та розвиватися лише в умовах гармонії з природою. Автор цієї методики – німецький католицький священник Себастьян Кнайп. Метод Кнайпа базується на 5 ключових підходах: лікувальна сила води (гідротерапія), фізична активність (чергування зміни навантажень на організм/стану спокою), здорове харчування, лікарські рослини (фітотерапія), здоровий стиль життя – помірність, душевна рівновага та баланс [3].

У 1950-х роках скандинавські педагоги придумали концепцію цілковитої інтеграції дитини з природою. У 1950 р. данська мама Елла Флаутау разом зі своїми дітьми часто ходила гратися в ліс. Одного разу вони приховали із собою ще й дітей сусідів, тому що в дитячих садках місць бракувало і малюки лишалися вдома. Згодом Е. Флаутау помітила, що ліс і природа в цілому позитивно впливає на дітей: вони розкриваються, невимушено спілкуються, відчувають себе вільними. Саме тому, батьки дітей проявили ініціативу у створенні найпершого лісового садочку [8].

Нині в Німеччині лісових дитячих садочків налічується більше 1500. Насьогодні лісові дитячі садки популярні в Данії, Чехії, Австралії, США, Шотландії, Японії, Південній Кореї та Канаді [8].

Лісові дитячі садки розраховані для дітей віком від 3 до 6 років. Витрати на догляд за дітьми у лісових садках залежать від кількості годин, яку діти там проводять. У групах максимум 10 дітей. Це дозволяє створити індивідуальних підхід до кожної дитини та супроводжувати її гармонійний розвиток з любов'ю.

Концепція виховання лісового дитячого саду ділиться на три етапи:

1. «Звикаю» – під час цього етапу батьки максимально допомагають дітям пристосуватися до умов у садочку.

2. «Лісові жителі» – діти «перетворюються» у різних лісових тварин і досліджують світ навколо залежно від сезону і погоди, використовуючи всі органи чуттів, стараються зрозуміти поведінку і характер лісових мешканців. Усі ігри цього етапу спрямовані на розвиток фантазії та логіки мислення (вивчення слідів тварин, взаємонаслідків у природі).

3. «Фіксовані ритуали». Коло єднання – щоранку діти всідаються колом і подумки єднаються з природою) або коло історій – кожен розповідає власну казку [3].

Відмітна риса лісових дитячих садків в тому, що ігри та розваги будуються навколо природних об'єктів (дерев, водойм). Діти грають з шишками, палицями, пташиним пір'ям, водою і глиною, а не з іграшками фабричного виробництва. Вихователі лісових дитячих садків виступають в ролі помічників, а не керівників групи [5].

Зазвичай в групах німецьких лісових дитячих садків від 15 до 20 дітей у віці від 3 до 6 років. У лісовому саду відсутній міський шум, а є тільки природні звуки природи, що робить дітей менш тривожними і допомагає їм краще справлятися з емоційними переживаннями. А ще дуже важливо, що малюки засвоюють соціальні правила і навчаються шанобливого і дбайливого ставлення один до одного і дорослим. Територія садка найчастіше не обгороджена. У лісі обладнуються майданчики з саморобними гойдалками, осередком, столами і стільцями. Зазвичай, поблизу лісового садочка є опалювальне житло (як правило, лісова хатина або трейлер), де малюки і вихователі можуть сховатися в разі негоди. Але робиться це лише у виняткових випадках. Малюки грають з природними матеріалами, які вони знаходять в лісі: з шишками, листочками, палицями, камінцями, пташиним пір'ям. Це стимулює фантазію. Окрім цього, влаштовуються всілякі рухливі ігри, походи, творчі майстерні. Отримання реальних знань відбувається в цікавій формі. Будівництво куренів з гілок вчить конструюванню, командній роботі, наполегливості в досягненні мети. Лазання по деревах розвиває силу і спритність. Прогулянки і походи підвищують витривалість, тренують навички планування та спілкування. Перебування наодинці з природою виховує характер. Розповідання історій, спів пісень, розучування віршів розвиває мову, увагу, пам'ять, драматичні навички. Малюки майструють вироби та іграшки, збирають разом великі картини з природного матеріалу, малюють. Математичні ігри теж є: підрахунок кількості предметів, пошук математичних закономірностей, рішення логічних задач. А писати букви

можна і паличкою на піску. Тривале перебування на свіжому повітрі в будь-яку погоду сприяє тому, що «лісові» малюки практично не хворіють. Довгі рухливі ігри допомагають розвитку спритності, координації, почуття рівноваги, моторики, відчуття дотику, глибини сприйняття. За оцінкою фахівців, діти з лісових садів набагато рідше отримують травми через нещасні випадки. І справа не тільки в тому, що вони більш спритні. У дітей виробляється здатність самостійно оцінювати ризики і приймати правильні рішення [2].

Виїзні лісові дитячі садки – відмінна риса дошкільної освіти в Данії, хоча вони й існують окремо від офіційної системи. Їх організаторами виступають приватні організації та незалежні спільноти. Такі установи ще називають лісовими дитячими садками, і розраховані вони для дітей від 3 до 6 років. Вихователів в лісових дитячих садах більше, ніж в звичайних, щоб забезпечити безпеку дітей [6]. Батьки приводять дітей до «пункту збору», звідки їх вивозять до лісу на спеціальному автобусі. Там дітлахи граються, бігають і пустують досхочу, практично весь день проводячи на свіжому повітрі незалежно від погоди. До слова, у датчан вважається, що погода не може бути поганою – це одяг може виявитися невідповідним. Тому маленьким туристам, які відвідують лісовий садок, неодмінно дають із собою дощовики й гумові чобітки. Ступінь дитячого забруднення на кінець дня в будь-якому садку, на думку батьків, прямо пропорційний отриманій користі.

Ігри, заняття й розваги повністю зав'язані на природному середовищі: в ролі іграшок виступає листя, пташині пір'їнки, камінці, глина й пісок, палички, шматочки кори, шишки тощо. Дошкільники здійснюють пошук маленьких лісових звірів, спостерігають за комахами, рослинами. Увечері в призначений час дітей знову повертають туди, звідки вивезли вранці. Проводячи цілі дні на природі, малюки, які відвідують такі садки, практично не хворіють [7]. Діти з лісових садків менше страждають від травм в результаті нещасних випадків і з меншою ймовірністю пораняться при падінні. У дітей підвищується здатність самостійно оцінювати ризики [6].

Робота з дітьми в датських садках орієнтована не на навчання, а на становлення особистості дитини, тому більшість дітей, що йдуть до школи, не вміють читати й навіть не знають букв. Однак тут це не є причиною для занепокоєння – на те вона й школа, щоб навчити малечу всьому, коли прийде час! [7]. Діти, які відвідували лісової дитячий садок, в порівнянні з тим, хто відвідував звичайний садочок, володіють здібностями вище середнього в усіх областях, які були досліджені [6]. Шкільні учителі Данії діляться своїми враженнями з батьками, що таких спокійних, впевнених в собі дітей, з високим рівнем фізичного розвитку, якістю співпраці з ровесниками, та мотивацією до навчання, вони бачать дуже рідко [4].

Лісовий дитячий сад «Шишка» в місті Брно на південному сході Чехії [1] знаходиться поруч з лісом, куди діти вирушають на прогулянку кожен день в будь-яку погоду. Цей ліс є заповідною зоною в межах місті, де спокійно можна зустріти оленів, муфлонів і кабанів в комфортній для них середовищі проживання. Тут сортується сміття, в саду ростуть яблуні і вишні. На території «Шишки» є навіс і справжня монгольська юрта, в якій можна сховатися від

холоду і дощу. Під навісом в теплу пору року обідають, а в юрті відпочивають і зігріваються після прогулянок.

У «Шишці» ліберальна атмосфера, де дітям багато дозволяється, а дорослі лише стежать за тим, щоб це було в рамках безпеки. Діти розважаються тим, що будують в лісі будиночки зі знайдених навколо палиць і колод, збирають шишки і гриби, лазять по канату, гойдаються на зломленому дереві, катаються на санчатах взимку, забираються високо на дерева, стрибають в калюжі, вчаться розпалювати багаття і просто грають між собою. Тут діти можуть забивати цвяхи, пиляти дошки, працювати з ножом. На пеньках в колі навколо багаття, вихователі ведуть з дітьми бесіди на різні теми. Обговорюють природу, пори року, національні чеські свята і традиції [1].

У кожної дитини в чеському лісовому садочку є свій рюкзачок, дощовик, термос і ланч-бокс з перекусом. Обід в садок привозять, так як відповідно до законодавства лісові сади не в праві готувати їжу на своїй території. У «Шишці» є кухня, в якій стоїть газова плитка, на якій можна розігріти їжу. Крім всяких активностей в садку, вихователі з дітьми вибираються в місто в музеї, театр, науковий парк розваг, планетарій, джангл-парк [1].

Отже, лісовий дитячий сад – відмінна альтернатива звичайному. Тут дитина може отримати навички, яким більше ніде не навчать, насолодитися красою природи, дихати свіжим повітрям. Лісові дитячі садки різних країн світу відрізняються між собою. Лісові садочки мають ключові спільні речі: діти на вулицю майже постійно, в незалежності від погоди; у дітей немає жорсткої освітньої програми – вони самі обирають активності; має місце прикладне навчання через власний досвід; розуміння довіклля та власної відповідальності за нього. Але незважаючи на певні відмінності, лісові садки вирішують головне завдання – піклуються про дітей дошкільного віку, навчають їх і стимулюють їх розвиток.

Список літератури:

1. Аюшеева Д. Опыты: год в лесном детском саду в Чехии. *34 TRAVEL*. URL: <https://34travel.me/post/forest-kindergarden>
2. Каспарова Ю. Необычные детские сады: в лесу, без игрушек и со стеклянными стенами. *Мама и малыш*. URL: <https://www.2mm.ru/malysh/razvitie-rebenka/2752/neobychnye-detskie-sady-v-lesu-bez-igrushek-i-so-steklyannymi-stenami>
3. Катеринич П. Лісовий дитсадок та секції групової співпраці: як вирішують кризу мотивації у дітей в Польщі та Німеччині. *Українська правда*. Від 13 листопада 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/11/13/242987/>
4. Коваленко Я. Дитячий садочок в лісі – як таке взагалі стало можливим? *Українська правда*. Від 24 січня 2021. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/01/24/243748/>
5. Лесной детский сад. *Вікіпедія*. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
6. Лесные детские сады. *Данія*. URL: <http://www.aboutdenmark.ru/str/35/>
7. Ударцева Н. Зарубіжний досвід виховання дитини: дитячі садки в Данії. *First step*. Від 3 січня 2019. URL: <http://firststep.com.ua/article/zarubiznii-dosvid-vihovanna-ditini-ditaci-sadki-v-danii>

8. Шаманова Н. WALDKINDER – лесной детский сад, популярный в Европе. *4 мама*. От 1 ноября 2018. URL: <https://4мама.ua/kids/education/10207-waldkindergarten-lesnoy-detskiy-sad-populyarnyy-v-evrope-uzhe-est-v-ukraine-znakomtes>